

M

Kertomus Saarijärven Tarvaalan Summasaaren kivikautisen asuinpaikan kaivauksesta 12.5. - 15.5. 1948

Kertomukseen liittyy 5 karttaa sekä löydöt:
KM 11864:1-12, 11865:1-129.

Toukokuussa 1948 ilmoitti Saarijärven Tarvaalan maamieskoulun johtaja, agronomi K. Louhe Muinais-tieteelliselle Toimikunnalle, että Saarijärven Summassaaresta oli löydetty joukko kivieineitä, jotka viittaisivat kivikautiseen asuinpaikkaan. Alkuperäisistä löydöistä on tehtävä tarkastaminen.

Löydöspaikka sijaitsee Saarijärven Tarvaalan Summassaaresta, sen eteliosassa, etelälounaaseen viittävällä pintaalla, Summasveden eli -järven muinaisella rantatöyräellä, suunnilleen kertaan 100 metrin päähän. Täällä löysi siirtolainen Heikki Moilanen poikineen uutta jätös metsän raivatuksaan joukon kivieineitä ja näiden kappaleita, kivilaji- ja kvartsi-iskonnaisia sekä palaneita luun siruja (KM 11864:1-12). Löydökset olivat olleet pinnalla alalla kynnyksen pinnalla. Paikalle tutustuttuani saatiin helposti todeta, että kyseessä oli "tuorellaan tarattu" kivikautinen asuinpaikka. Tätä todentivat paikan läheisyydestä löydetyt, kynnyksen pinnalla hieman hieman selvästi erottuvat palaneet luun sirut, joita nähtiin esiintyvän pesäkkeittäin, kvartsi-iskonnaisia ja paikka paikoin pyöreitä läiskinä esiintyviä pumertavaksi palaneita (maa tutkimuksen merkkinä). Kaivauspaikka määräytyi näin ollen itsestään. Kaivon kaikkiaan luokiteltiin 176 m²:n suuruisen alue, joka on vain vähäinen osa kivikaudella asutusta aluetta, jonka laajuus on arviolta n. 3000 m². - Avattiin kaksi kaivausaluetta. Pääkaivausalue, alue I oli n. 160 m²:n suuruisen ja siitä n. 50 m kaakkoon oleva kaivausalue II n. 16 m². Kaivausalue II avattiin Summassaaren eteläpuolella rantatöyräellä, missä profiilissa oli nähtävissä kivien tulinjan jäännöksiä; tulinja oli jo melkein kokonaan sortunut jänne - jätelle oli vain joluneen palaneet kivi ja pumertavaksi palaneita hiikkoa.

Paikalla on kolme terrasia, joista ylin ja alin ovat hieman muodostuneita, kun sen sijaan keskimmäinen, jolla asuinpaikka sijaitsee on selvä ja jyrkällä pinta-aineella. Alimman terrasin korkeus Summasveden pinnasta on n. 1.7 m, keskimmäisen n. 3.7 m ja ylimmän n. 5 m (kts. liitteeni olevaa karttaa n:o 2).

Muuri oli paikalla kivena, kiveltöitä kieltä, kulltuuriterroksen
vahvuus oli keskimäärin n. 30 cm. Värikkään se oli litkasan tumman
ruskeata, laiduullista. Löydöksiä runsaasti (vrt. kartta 3-5)

Kiinteitä muinaijännöitä paljasti töistä kymmeniä, ni-
mittäin 6 luurupesäkettä ja 8 tulisijaa.

Luurupesäkkeet olivat muodoltaan enemmän tai vähemmän
epämääräisiä, esim. makuun jättämöitä (vrt. kartta 5). Niiden suuruus
vaihteli 2.0 x 1.0 m:stä 0.7 x 0.5 m:iin ja syvyys n. 20 cm:stä yli
0.5 m:iin, ulottuen ainakin puidussa VI:8 jätistä varsinainen
kulltuuri-terroksen alapuolelle. Turhaa syvyyttä oli väheä määrälti,
koska auran kyysi on rikkonut kulltuuri-terroksen yläosan.

Tulisijain paikat olivat muodoltaan enemmän tai vähemmän
järjestyksi (vrt. kartta 5), niillä oli niissä runsaasti palenutta ja hiik-
siru- ja nolijitöistä. Puidusta VIII:1-2 tavalla oli täysin säännöllinen,
halvaimmillaan n. 1.6 m. Välikä ne olivat kiveltöisiä, jaitti kasvatus-
alueen I jäännös, mutta kynnöksen pinnalla kasvattamien esiintyivät
palenut kivet osoittavat, että ainakin osa kasvatusalueen I tulisijasta
on alunperin ollut kiveltöisiä - aura on ne rikkonut ja hajottanut.

Suunnassaaren kiinteitten muinaijännöiden yhteydessä on mai-
nittava myös n. 4 m²:n laajuinen löydösten alue, jota tavallisin vain
yksi luiskakivienkärjen kappale (11865:117), vaikkakin sen ympärillä joku
puolella esiintyi runsaasti kvartsi-iskennäisiä ja palenutta luurupesä-
(vrt. kartta 5). Löydä jiltä kuin tässä - puidussa III:6 - olisi sijain-
nut makuukotia, jostaan paalunpaikaa ei keksitty. Muuten on väheä
selittää tämän alueen löydösten myyttä. Merkittävää on, että tulisija tällä
alueella puuttuu. Sen välittömästä läheisyydestä paljasti kaksi
muotio-parkkaa ja kolmas n. 2 1/2 m:n päästä (vrt. kartta 5).

Irtaallisia löydöksiä kertyi 129 luettelonumero (11865:1-129).
Luetteloa ne seuraavassa, ottaen mukaan myös löytösten löytämät:

luiskakivienkärkiä ja kappaleita	2 kpl.
taikaa, kiveitä ja sellaisen kappaleita	3 "
peittäkivien puolikkaita	1 "
epämääräisiä kivilaji-eräitä	1 "
hiontakivien kappaleita	1 "
kivilaji-iskennäisiä	12 "
poikkeuksellisia muotio-kärkiä (kvartseja)	1 "
kvartsi-kaapimisia	26 "
kvartsi-kaapimien kappaleita	3 "
kvartsi-eräitä ja sellaisen kappaleita	4 "
kvartseja irtokivinä	3 "
kvartseiden irtokivien kappaleita	1 "

ovat yllättä maamme kampakerasmiilla asuinpaikoilla, ja jollain
eiintyy jo esikeraamisen aikana, esim. Suomensjärven Laperlossa.

Arheologisesti Saarijärven Summassaaren asuinpaikan ikä
on kirstaton. Kiviteinistön primitiivisyys ja keraamiikan täydellisyys
puuttaminen ajoittavat sen esikeraamiseen aikaan, lähinnä ns.
Suomensjärven kulttuuriin nuoremmalle asteelle, joka edeltii ns. kirkon
kulttuuria. Tämän ajoituksen kanssa sopuvoinnassa ovat myös
edellä käsitellyt Summassaaren kiinteät muinaisjäännökset: lumisä-
päsäkkeet ja kivellömät Tuhijat. Molempia eiintyy esikeraamisen
aikana.

Helsingissä huhtikuun 14 p:nä 1949

Ville Antto

Kartta 1.
Lilley Luonon kais. kart. v. 1948

Jätjennösole (V. Luho 1948)

2-osainen

Kartta

Taromalan koulu-tilan № 4

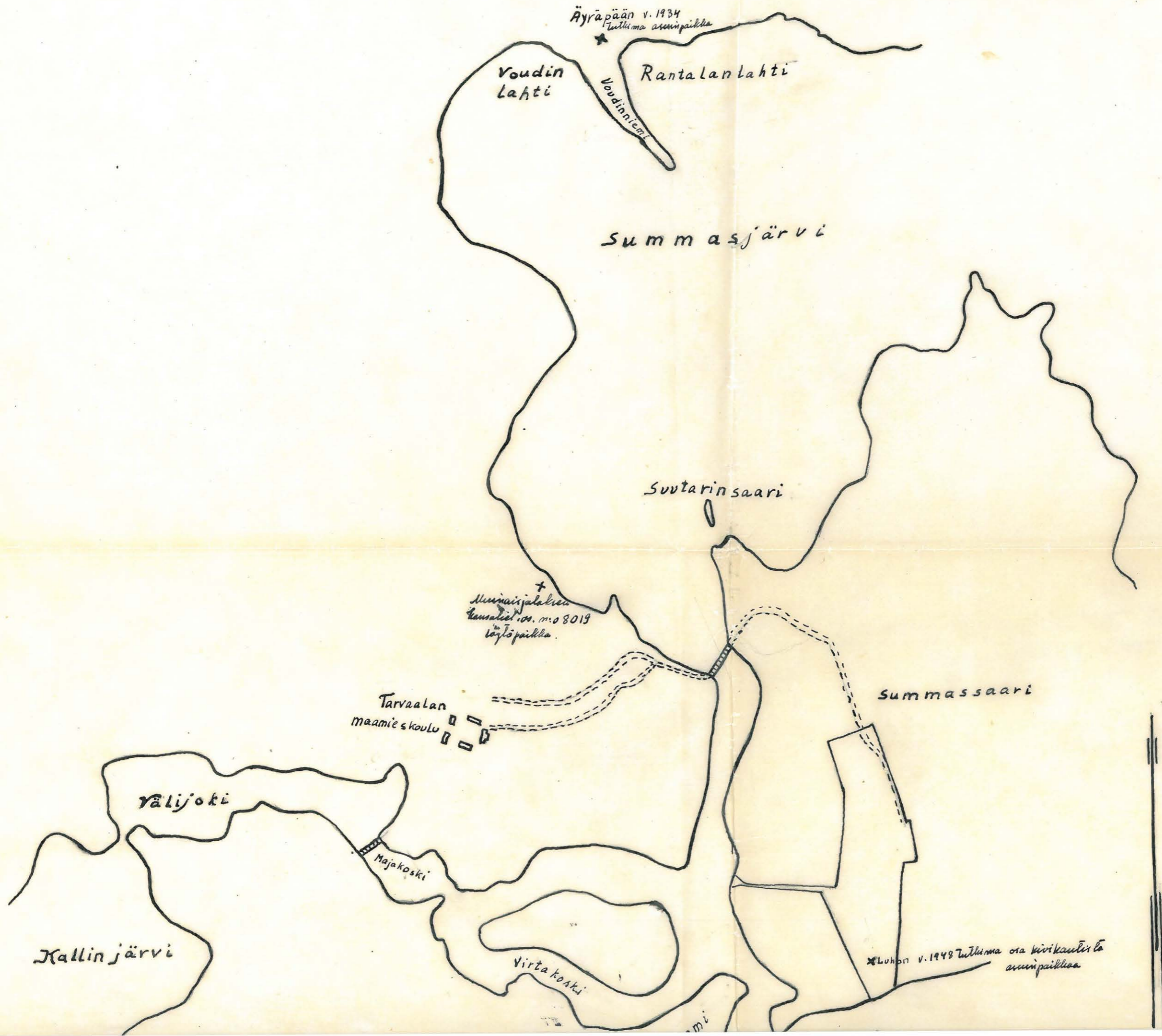
kaikista tiluksista

Saarjärven kylässä Saarjärven kunnassa

Vaasan läänissä

Metsätalouden järjestelyä varten mittauksilla
täydentäen laatinut vuokra-alueiden järjes-
telyä varten v. 1923 mitatun kartan perusteella
v. 1933

Äyräpään v. 1934
tutkimus asuinpaikka

Voudin
lahti

Rantalanlahti

Summasjärvi

Suutarinsaari

Munnaajalakeen
kunnalliset os. n:o 8019
löylypaikka

Tarvaalan
maamieskoulu

Summassaari

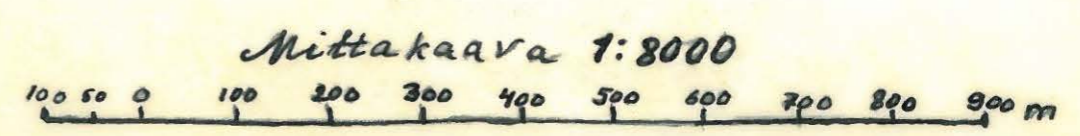
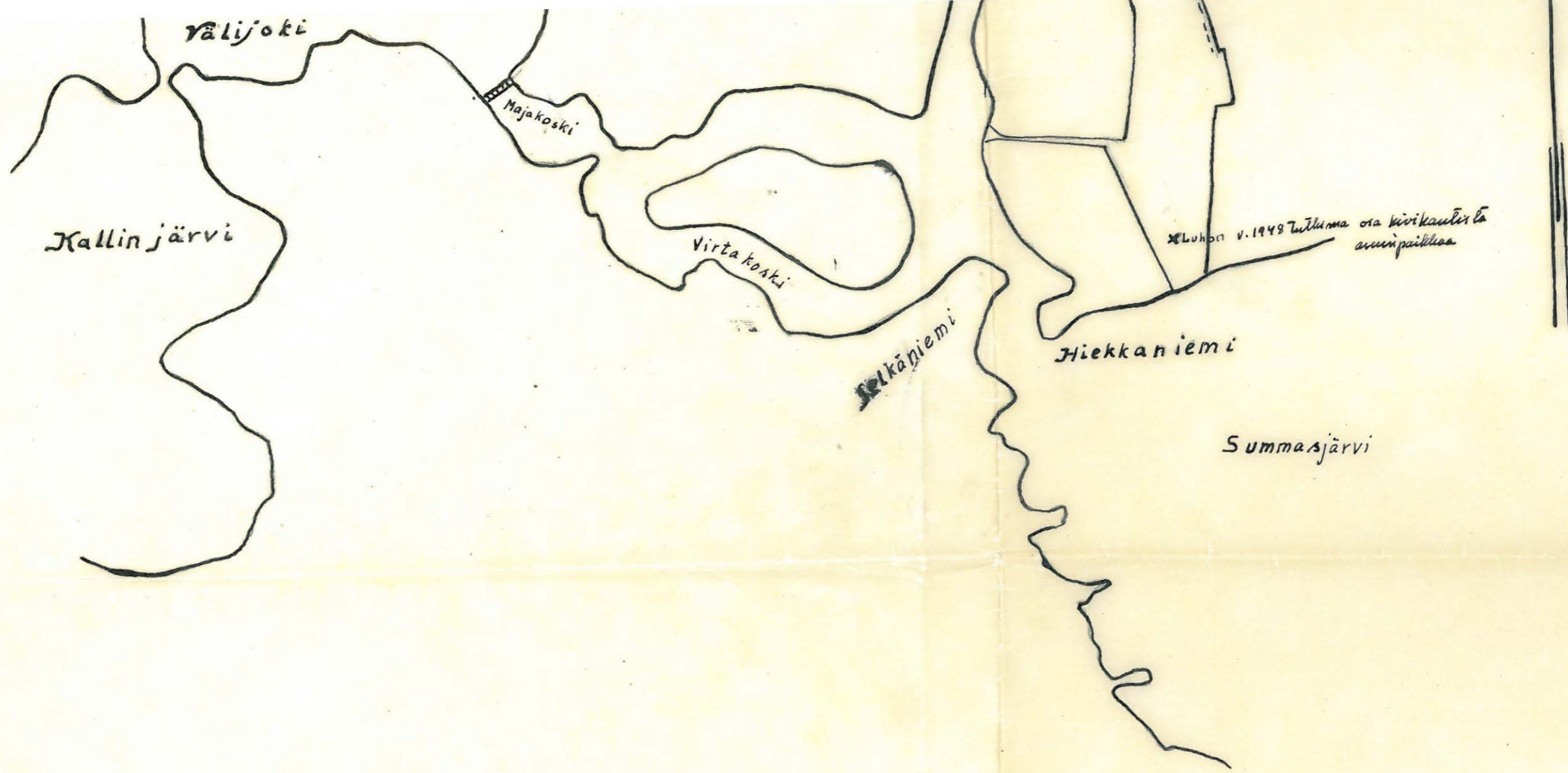
Yäljoki

Kallinjärvi

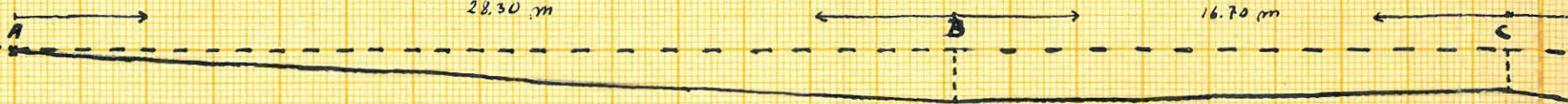
Majakoski

Virta-kohti

Luhon v. 1948 tutkima osa kivikautista
asuinpaikkaa

Pohjoiskoillinen

Summasveden pinta 15.5.1948

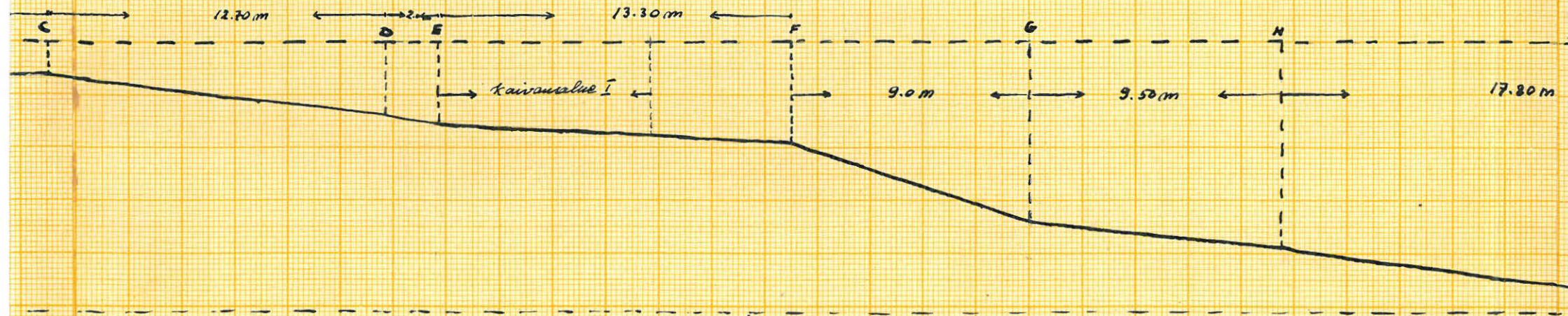
Saarijärvi, Tarvaala, Summassaari

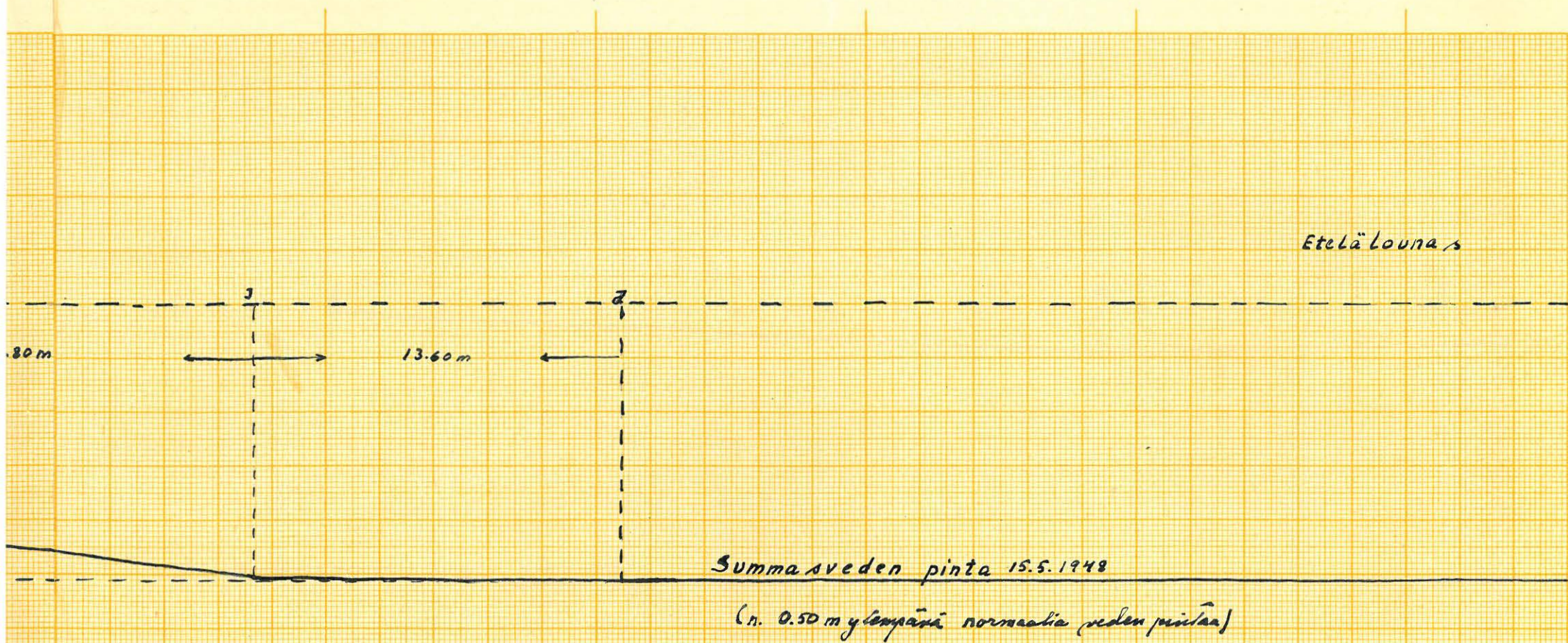
Pintaprofiili

Pituus: 1:200

Korkeus: 1:100

Piirt. V. Lohko - 48.

Kartta 4. - Liittyä Luhoon kairauskartan mukainen v. 1948.

Kairausalue II

Saarijärvi, Tarvaala

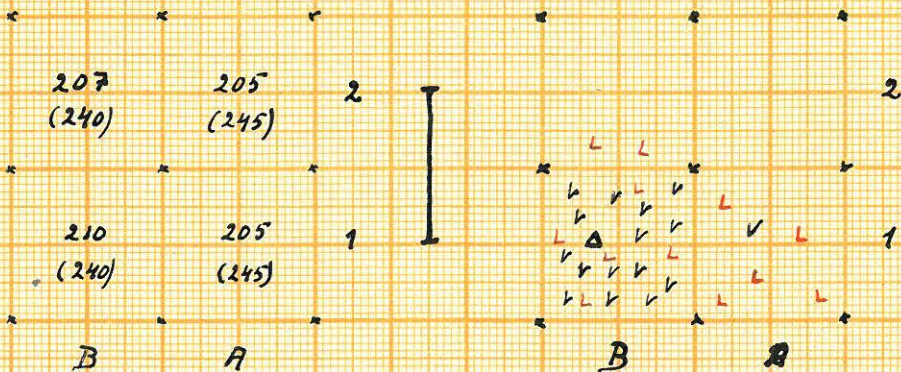
Summassaari

1:100

Piirt. V. Luho -48

1m

Kp 222

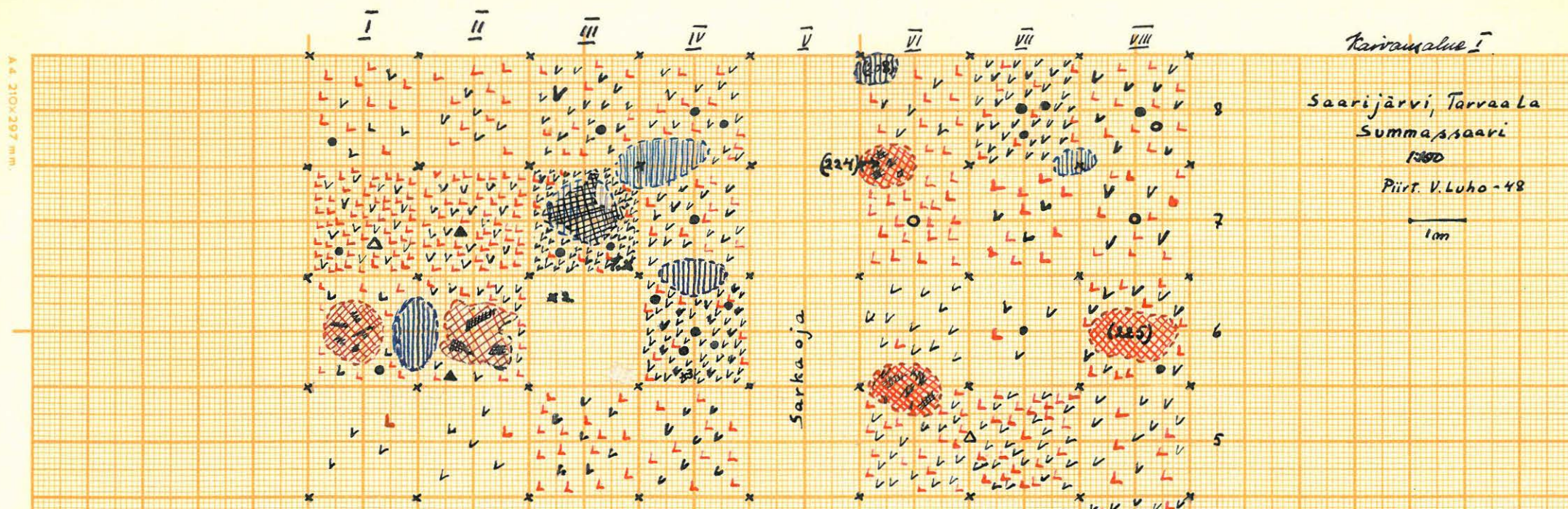

Merkin selitykset:

- V kvartsi-ihos
- Δ kvartsimen inleitäydin
- L 0.1gr palomita luvunija.

Kartta 5. - Liittyä duhon karvauskartoituksen v. 1948.

A4 210x297 mm

Karvausalue I

Saarijärvi, Tarvaala
Summaassaari

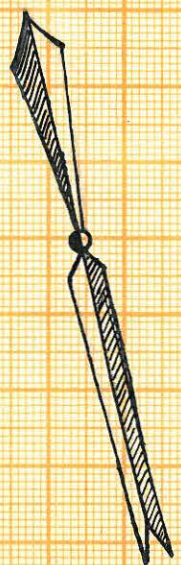
1950

Piirt. V. Luho-48

10m

Merkkien selitykset:

- kulisija
- palomaa kuoppa
- hiiti- ja nokipitoista maata
- luusirupesäke
- n. 1 gr. palaneita luun siruja
- kvartsi-iskos
- kvartsi-kaavin
- kvartsin iskontäydin

Merkkien selitykset:

- kvartsiine
- kvartsin iskuksi
- kivilaji-iskos
- 1. Tuusamainen siene.
- 2. kirkkokeuhain karkki
- 3. äsälalla.

(Suom. Luusirupesäke, ruutukivi on merkitty hajallaan olevia luun siruja karkkukivi 10 gr.)

EURAN PAPERI OY KAUTTUA

Saarijärven Tarvaalan Summassaaren
kivikautinen asuinpaikka.

Toukokuussa 1948 ilmoitti Saarijärven Tarvaalan maamieskoulun johtaja agronomi K. Louhe Muinaistieteelliselle Toimikunnalle, että Saarijärven Summassaaresta oli löydetty joukko kivierineitä, jotka viittasivat kivikautiseen asuinpaikkaan. Aluekirjoittanut sai tehtäväkseen löytöpaikan tarkastusmiehen.

Löytöpaikka sijaitsee Saarijärven Tarvaalan Summassaarensa, sen eteläosassa, etelälounaaseen viettävässä pintaalla, (Summasveden eli -järven) muinaisella rantavyöryällä. Täältä löysi siirtolainen Heikki Moilanen poikineen suulta peltoa metsään parvatessaan joukon kivierineitä ja näiden kappaleita, kivilaji- ja -kvartti-iskennäisiä sekä palaneita huumiruja (KM 11864 1-12). Löydökset olivat pienellä alalla kynnökien pinnalla. Paikalle tullessani saatoin helposti todeta, että kyseessä oli "luovellon tarattu" kivikautinen asuinpaikka. Tätä todistivat paikan Moilanen löydökset, kynnökien pinnalla, hiinossa hiikassa selvästi erottuvat palaneet huumirit, joita nähti esiintyvän pesäkkeittäin, kvartsi-iskennäiset ja paikka paikoin pyöreinä kiviä esiintyvä pumertaraku palanut maa tulkijain merkittävää kaivauspaikka määräytyi näin ollen itsestään. Kaiken kaikkiaan tulkittiin 176 m²:n suurinen alue, joka on vain vähäinen osa kivikaudella asutusta alueesta, jonka laajuus on arviolta n. 3000 m².

Paikalla on kolme terrassia, joista ylin ja alin ovat hieman
koko muodostuneita, kun sen sijaan keskimmäinen, jolla
asuinpaikka sijaitsee on selvä ja jyrkällä pöytämuotoinen. Alinman
terrassin korkeus Summasveden pinnasta on n. 1.7 m, keskimmäi-
sen n. 3.7 m ja ylimmän n. 5 m.

Maaperä oli paikalla huna, kivetöntä hietää. Kulltuuri-kerroksen paksuus oli keskimäärin n. 30 cm. Värikkään se oli lihasen tumman ruskeata, satekullista. Löydökset olivat runsaat.

Kiinteitä muinaisjäänrokia paljasti toista kymmentä, nimittäin 6 luusirupesäkelletä ja 7 tükijää oli muotioipaikkien luusirupesäkkeet olivat muodoltaan enemmän tai vähemmän epä-määräisiä, enimmäkseen pitkänomaisia. Niiden suuruus vaihteli 2×1 m:stä 0.7×0.5 m:iin ja syvyys n. 20 cm:stä yli 0.5 metriin, ulottuen ainakin yhdessä tapauksessa lähes varsinaisen kulltuurikerroksen alapuolelle. Tarkkaa syvyyttä oli vaikea määrittää, koska auran kynsi on pihkonnut kulltuurikerroksen yläosan. Vastavaanlaisia luusirupesäkkeitä olen aiemmin tavannut vain Alajärven Kurejoen Heikinankaan Rasin ylemmällä asuinpaikalla! Äyräpää on niistä tavannut ainakin Alavudella, missä esim. Ojalankankaalla esiintyi n. 4-5 m pitkä ja n. 1.25-1.5 m leveä luusiruusuoni.² Tämä Ojalankankaan luusiruusuoni eroaa kuitenkin oleellisesti paitsi koostaan, myöskin syntymistavalltaan sekä Alajärven että Summassaaren luusirupesäkkeistä eli -kuopista. Viimeksi mainituista on nimittäin ainakin osa tarkoituksella tehtyjä, jota todistaa se, että yksi Summassaaren luusirupesäkkeistä ulottui, kuten mainittu, lähes varsinaisen kulltuurikerroksen alapuolelle ja yksi Alajärven Kurejoen kuopista, joka niin ikään ulottui kulltuurikerroksen alapuolelle oli kivillä katettu. Sen sijaan Alavuden Ojalankankaan luusiruusuoni on syntynyt tahattomasti aterioinnin yhteydessä³, kuten ehkä osa Summassaarenkin pesäkkeistä.

Kuotioipaikat olivat muodoltaan enemmän tai vähemmän pyöreitä, kiikki oli niistä punaiekkä palamusta ja tükijää- ja rotkipitoista. Yksi niistä oli täysin säännöllinen, halkaisijallaan n. 1.6 m. Kaikki ne olivat kivetöntä, mutta kynnöksen pinnalla hajallaan esiintyvät palaneet kivet osoittavat, että

1. V. duho, Alajärven Kurejoen Rasin poikkiteräiset mustenkäjet, SM 1947-48, s. 13.

2. A. Europaeus, Ojalankankaan kivikauden löytöpaikka Alavudella, SM 1916, ss. 74-76.

3. Jama, s. 81-82.

joka ajoittain tänsähtäsi ilmaan, esiintyy kivellömiä tultijöitä.⁷

ainakin osa tultijöistä on alunperin ollut kivettyjä - aura on ne rikkonut ja hajauttanut. Kivellömiä nuotionpaikkoja olen ajempain tavannut ^{Julajärven kirkonkylästä} (Alajärven Steikin kankaalta, Suomusjärven Laperlasta² ja Askolan Vahijärvellä³). Viimeksi mainitulla asuinpaikalla esiintyi myös pyöreitä, kivettyjä ns. kuoppakivia⁴. Kivellömiä nuotionpaikkoja on tavattu toisillakin paitsu edellä mainituilla esikeraamisilla asuinpaikoilla. Niinpä sellaisia tunnetaan esim. Askolan Honka niemen tyypillisen kampakeraamiikan aikaisella asuinpaikalla, jolla esiintyy jonkin verran myös Uuhela keraamiikkaa⁵, sekä edellä mainitulla keraamiikattomalla Alavuden Ojalan kankaan, nähtävästi tyypillisen kampakeraamiikan aikaisella leiriytymispaikalla. Viimeksi mainittu metsästyäin tilapäistä leiriytymispaikkaa ei ole vielä tarkemmin ajoitettu, mutta viime kesänä sieltä löydettiin pii- eli limsiölastikkaavin, joka vaikuttaa karboonielä Valdain puilla ja Äyriäpäin Suomen Museoossa 1916 julkaisemat Ojalan kankaan kvartsi-kaapimet, joille löytyvät täsmälliset vastineet tyypilliseen kampakeraamiikan asuinpaikoilla, osoittanevat riittävästi selvästi sen iän tai ainakin viittaavat tyypilliseen kampakeraamiikan juriiniin.^{**} (Saaneen palata tähän kysymykseen laajemmin toisella kerralla.)

Summassaaren kienkitten muinaisjäännösten yhteydessä on mainittava myöskin n. 4 m²:n laajuinen löydösten alue, josta tavattiin vain yksi liuskekeihäänkärjen kappale⁸, vaikka sen ympärillä joka puolella esiintyi runsaasti kvartsi-istekemäisiä ja palaneita lusuuria. Näyttää siltä, kuin tässä olisi sijainnut makuukota, joskaan paalunperiksi ei keksitty. Muuten on vaikea selittää tämän alueen löydöllisyyttä. Merkittävää on, että tultijöitä tältä alueelta puuttuu. Tästä suhteesta se eroaa esim. Alajärven kurejoen⁹ ja Jäkljärven Hevonniitin makuukodista¹⁰, joissa oli tultijöitä keskellä, vaikka muuten olivat löydöllömiä. Ehkä Summassaaren oleellisen makuukota on ollut käytännössä

1. V. duho, (main. artikkeli, s. 13).
2. V. duho,
3. V. duho,
4. V. duho,
5. A. Europaeus, Askolan Honka niemen kirkonkylän asuinpaikka. Muuan paikkaus maankokoamiskäyristä, SM 1929, s. 19.
6. A. Europaeus, SM 1916, s. 76.
7. R. Jendrich, Die mittlere Jüngzeit in Estland, Kungl. vitterhets historis och antikvitets akademien handlingar 66, ss. 64-67.
8. KM 11865:117.
9. V. duhon sanomalehti artikkeli Alajärven kirkonkylästä, Vaasa 11/11 1947.
10. S. Pälvi, Eshistorian tultijömmuskentillä, s. 68.

Summassaaren oleellista. Virossa, esiintyy kivellömiä tultijöitä, ja ne näyttävät Indrekon mukana olevan tyypillisiä kanda-ajalle. Tunnetaan myös jimmiltä kimmiltä kimmiltä tultijöitä. Alajärven Steikin kankaalta, Suomusjärven Laperlasta ja Askolan Vahijärvellä. Viimeksi mainitulla asuinpaikalla esiintyi myös pyöreitä, kivettyjä ns. kuoppakivia. Kivellömiä nuotionpaikkoja on tavattu toisillakin paitsu edellä mainituilla esikeraamisilla asuinpaikoilla. Niinpä sellaisia tunnetaan esim. Askolan Honka niemen tyypillisen kampakeraamiikan aikaisella asuinpaikalla, jolla esiintyy jonkin verran myös Uuhela keraamiikkaa, sekä edellä mainitulla keraamiikattomalla Alavuden Ojalan kankaan, nähtävästi tyypillisen kampakeraamiikan aikaisella leiriytymispaikalla. Viimeksi mainittu metsästyäin tilapäistä leiriytymispaikkaa ei ole vielä tarkemmin ajoitettu, mutta viime kesänä sieltä löydettiin pii- eli limsiölastikkaavin, joka vaikuttaa karboonielä Valdain puilla ja Äyriäpäin Suomen Museoossa 1916 julkaisemat Ojalan kankaan kvartsi-kaapimet, joille löytyvät täsmälliset vastineet tyypilliseen kampakeraamiikan asuinpaikoilla, osoittanevat riittävästi selvästi sen iän tai ainakin viittaavat tyypilliseen kampakeraamiikan juriiniin. (Saaneen palata tähän kysymykseen laajemmin toisella kerralla.)

lämpimänä vuoden aikana, jolloin tultuja on ollut tarpeellon. Jos kyseessä on todella ^{malmen kadan paikalla, mikä näyttää} ilmestystä, niin se on ollut vain yhden perheen käytössä, joskin sen räsittömästi läheisyydestä paljasti kaksi muotiospaikkaa ja kolmas n. 2 1/2 m:n päästä. Käyttöö pimitettiin sillä, että paikalla oli asuttu useamman kerran ja että tultuja olisivat siis eriaikaisia, joskin arkeologisesti saman ikäisiä.

Eräallisia löylyjä kertyi 129 luettelonumeroa (KM 11865: 1-129). Luottelemme ne seuraavassa, ollen mukana myöskin Moitasten löylyt:

liuskekeihään karkkia ja kappaleita	2 kpl.
laskoja ja kirveitä sekä sellaisen kappaleita	9 "
reikäkivien puolikkaita	1 "
epämääräisiä kivilajiesineitä	1 "
hiontakivien kappaleita	1 "
kivilaji-iskennäisiä	12 "
joitaki teräisiä (molenkärkiä (kvartia))	1 "
kvartsikaapimia	26 "
kvartsikaapimien kappaleita	3 "
kvartsiesineitä ja sellaisen kappaleita	4 "
kvartsissa iskukiviä	3 "
kvartsisten iskukivien kappaleita	1 "
iskentä ytimä (kvartia)	3 "
kvartsi-iskennäisiä	750 "
kvartsiilli-iskennäisiä	1 "
lumpuikkofa	1 "
palaneita lumpuikkofa	n. 2870 gr.
kalanpikamia ja niiden puolikkaita	6 kpl.
simpukan kuoren kappaleita	1 "
hiiltä	

Liiskekeihäänkäryt ovat leveitä, ns. lehden muotoista tyyppiä. Toisen laaput ovat tasaiset ja vain reunilla terästä lasketut, jotenka poikkileikkaus muodostuu lattean kuusikulmaisiksi (11864:2). Toisen on poikkileikkauksellaan epäsymmetrinen: toinen lape on harjassa, toinen lattean kuperä, joskin käryellä harjassa (11865:117).

Leveä lehden muotoinen keihäänkäry on tyyppi, jota meillä esiintyy esikeraamisilla asuinpaikoilla, kuten esim. Suomusjärven lapeissa, Arctolan Vahijärvellä, kirkkopuomulla jne., ja joka on yleisen esikeraamisena aikana ja jota vain harvoin tapaa muoremmilla, kampaeraamisilla asuinpaikoilla.

Liiskekeihäänkäryistä on paljonkin kirjoitettu varsinkin Skandinaviassa, missä kyymys on kytketty ns. arktisen liuskekulttuurin yhteyteen². Tässä ei meillä ole kuitenkaan aihetta puuttua siitä esikellyihin usein sängen eriäviinkin mielipiteisiin, koska meikäläiset liuskekeihäänkäryt, varsinkin esikeraamiset, ovat ^{mikäkään} ilmeisesti, jolla ei näytä olevan yhteyttä varsinaiseen liuskekulttuuriin siinä mielessä, kuin se Skandinaviassa on käsitelty. Muut liuske-esineetkin puuttuvat ainakin vielä esikeraamisilta asuinpaikoiltamme³. Sen sijaan meitä kiinnostavat enemmän liuskekeihäänkäryt metsäily- eli pyyntiasemia ja varsinkin niiden alkuperä.

Leveä lehden liuskekeihäänkäryiden alkuperä on tietäkseni vielä selvittämättä⁴, emmekä meidän ^{gruttää} ayo) sitä tässä yhteydessä lopullisesti ratkaista, vaan tyydyimme esittämään joitakin arveluja ja mahdollisuuksia enemmän työhypoteesin kannalla kuin lopullisena mielipiteenä.

Ei kine epäilyttämiä siitä, elleikö leveälehden liuskekeihäänkäryiden alkuperä tui paremmin sanoen erikuvii palautuissikaan paleoliittiseen aikaan, jolloin metsäily oli ihmisen pääelinkeino, jopa siinä määrin, että kalastus oli perillä Toisarvoisessa asemassa, ja jolloin keuhat oli tärkein metsäilyase. Jousi

1. Vrt. myös J. Ailio, Die steingewaltlichen Wohnplatzfunde in Finland I, ss. 43-45. - A. Europaeus, Fornfynd från kyrkstätt och Esbo socknar, SMYA XXXII:1, s. 113.

2. Ks. esim. A. W. Brøgger, Studier over Norges Stenalder, Christiania 1906. Sama, Arktiske Stenalder i Norge, Christiania 1909. A. Bagge, Om skifferspetsarna i svensk stenalder, Fornvännen 1923.

3. G. Gjessing, Yngre Stenalder i Nord-Norge, Oslo 1924.

3. Vrt. tähän nähden kuitenkin J. Ailio, main. T. s. 45.

4. Ks. kuitenkin A. Europaeus, main. T. s. 113.

on kehitty myöhemmin, joskin jo paleoliittisena aikana, sen muo-
ronomalla jaksolla, nähtävästi Caprien piirissä.¹

Tietäakseni vanhin tunnettu keihäänkärki on löydetty Kaak-
koi-Englannista, pra-Chelleen aikaan ajoitetulla Clacton-on-Sea'sta.
Se on tehty puusta.² Puiset keihäänkärgät, joita vielä myöskin eräät
ms. alkuperäkkäät käyttävät, kuten esim. Tasmaniassa,³ ovat yleisiä
löydöissä karviainia, mikä on helposti ymmärrettävää, mutta Clacton-
on-Sea'n löytö osoittaa, että puutaakin on käytetty mm. aseiden val-
mistukseen jo inhimillisen kulttuurin alkutaipaleella, mitä seuraa,
että jotkin määrättyt esine-tyypit saattavat palautua piirissä esi-
kuvun, joskin näitä vain harvoin saadaan vertailltaviksi.

kuva
kuva

Vanhimmat puusta eli timmiästä valmistetut lehdennuolaiset kei-
häänkärgät johtavat alkunsa kösten ja S'baikien kulttuurien piiristä,
jotka on ajoitettu muorempaan Acheul-aikaan.⁴ Näiden esikuvana on
pidetty Chelleen primitiivisiä lehdennuolaisia kärkiä.⁵ Tyypillisiä
ja kauriisti ishellyjä ovat solutrien lehdennuolaiset keihäänkärgät,
kunkurat ms. sorbeerblätter. Näiden alkuperästä, samaten kuin
koko solutrien kulttuurista, ovat tulleet eri mieltä, joskin monet
ovat taivuvaisia johtamaan solutrien keihäänkärgät Maulérieren,
jopa eräät Pohjois-Syrian Maulérieren lehdennuolaisista kärjistä,⁷
louis taas Unkarin Protosolutrien'istä ja määrällisesti Predmos-
tien kulttuurista,⁸ jotka taas saksalaiselta Blattspitzen-kulttuuri-
nista, johon köstenkin kuuluu.⁹ Ms. sorbeerblätter esiintyy ~~(yksi-
näistä)~~ vielä Keski- ja Etelä-Euroopan sekä Pohjois-Afrikan muoremmassa
Campignienissa ja neolitikumissa¹⁰ eivätkä ne ole tuntopaattomia
Itä-Euroopassakaan,¹¹ joskaan ei tietäkseni ole osoitettu niiden
polventuvan solutrien kärjistä, vaikkakin välttämättä tähän
on tehty.¹² Magdalenista ne nimittäin puuttuvat.¹³ Tämän ei kusi-
tenkaan tarvitse todistaa, että tyyppi olisi kehitty uudelleen
mesoliittisena aikana ja ehtä vielä kerran uudelleen neoliitti-
senä aikana. Magdalenista ei nimittäin esiinny kaikkialla, samaten

1. O. Menghin, Weltgeschichte der Steinzeit, ss. 178 - 179.
2. O. Menghin, main. T. s. 95. - Birket-Smith, Geschichte der Kultur, s. 144.
3. R. Andriko, Die mittlere Steinzeit in Estland, s. 285. - Birket-Smith, main. T. s. 144.
4. O. Menghin, main. T. ss. 115 - 116, 133 - 134. - H. Obermaier - P. Wernert, Alt-Paläolithikum mit Blatt-Typen, Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien LIX, ss. 293 ja seur.
5. H. Obermaier - P. Wernert, main. kirj. ss. 308 - 309.
6. Kts. esim. J. Hillebrand, Die ältere Steinzeit Ungarns, Archaeologia Hungarica XVII, Taulu I, vt. myös ss. 30 - 31. - vt. myös O. Menghin, main. T. ss. 209 - 210.
7. J. Hillebrand, main. T. s. 31.
8. O. Menghin, main. T. s. 152.
9. J. Andree, Der eiszeitliche Mensch in Deutschland und seine Kultur, ss. 696 - 712.
10. O. Menghin, main. T. s. 216.
11. O. Menghin, main. T. s. 216. - J. Brøndsted, Danmarks Oldtid I, Finalde, s. 297. - d. Kozłowski, Epoka kamienia, s. 255. - H. Obermaier - P. Wernert, Alt-Paläolithikum mit Blatt-Typen, s. 309.
12. O. Menghin, main. T. s. 216. - J. Brøndsted, Danmarks Oldtid I, Stenaldereu, s. 297. - d. Kozłowski, Epoka kamienia, s. 255. - H. Obermaier - P. Wernert, Alt-Paläolithikum mit Blatt-Typen, s. 309.
13. O. Menghin, main. T. s. 152.

kuin ei toisaalta paleoliittisia kulttuureja, jolla eivät voinut
 kaikkialla ole kronologisia nimityksiä vaan paikallisia ja usein
 rinnakkaisia kulttuuri-ilmioita. Lehdessä muistetaan keihäänkärki
 etä vielä metalliesineissä kupari-, pronssi- ja rauta keihään-
 käyjiä. Kahdessa viimeksi mainitussa metallissa se on varus-
 tettu puuhella ja raudassa myös puudolla.²

muut Luusia keihäänkärkiä esiintyy ainakin jo Aurignacien piirissä,
 missä keihäs on niin yleinen ase, että Aurignacia on joskus luon-
 nettu suorastaan keihäskulttuuriksi.³ Luiset Aurignac-keihään-
 käyet, ns. „^{puunt} ^a ^{base} ^{bandy}“⁴ sonte d'Aurignac à base fendue, ovat kapeita ja enem-
 män tai vähemmän jistimen muotoisia. Kantansa on leveämpi kuin
 kärkipuolisko ja leveysuunnassa halkaitu, nähtäisiin varhaisien
 lakia.⁵ Tyypin esikuvaksi on arveltu puusta keihäänkärkiä, joka olisi
 ollut käytännössä Pohjois-Afrikan Caprien-piirissä.⁶

muut Myöskin Magdalenien luiset keihäänkärjet ovat kapeita ^{piistinmäi-}
 siä.⁷ Aurignac-tyyppinen keihäänkärki on uusien ohella jatkuvasti
 käytännössä, joskin poikkeuksellisesti enemmän pyöreä kuin esi-
 kuvansa, jonka poikkeuksellisuus oli taitaan sokea.⁸ Magdalenien aikaan
 palautuvalle on arveltu myöskin sellaista luista keihäänkärkiä tyyppiä,
 jonka reunat on tehty haavoittaviksi teräsiärmäisillä limiölastuilla,
 jollainen meillä tunnetaan Pontreacht ja, jolla ovat yleisiä kandas-
 sa ja muuallakin aneplusajan kulttuurissa.⁹

muut Edellä käsitellyistä keihäänkärki tyypeistä ovat muodoltaan
 lähinnä meikäläisiä liuskekeihäänkärkiä Solutreien lehdessä muo-
 toiset dorbeerblätter. Tällöin ei ole voinut olla huomioon mah-
 dollisia puusta esikuvia, koska ne löydöistä yleensä puuttuvat,
 jotenka meillä ei ole tietoa näiden muodosta. Clacton-on-sea'n
 keihäänkärki on kuvauksella päätellen ollut pistinmäinen.¹⁰

Ns. dorbeerblätt on yhä mahdollinen liuskekeihäänkärkiemme
 esikuva, edellyttäen, että se todella on ollut käytännössä vielä meso-
 liittisenä aikana. Parman löydösten joukossa on luinen lehdessä-

1. Vrt. tähän nähden esim. vain J. Hillebrand, Die ältere Steinzeit Ungarns.
 2.
 3. O. Menghin, main. T. s. 155.
 4. J. Hillebrand, Die ältere Steinzeit Ungarns, s. 29.
 5. Vrt. esim. O. Menghin, main. T. s. 140 k. XI: 25.
 6. J. Hillebrand, main. T. s. 30.
 7. O. Menghin, main. T. s. 156 k. XIV: 20, 22, 23, 25.
 8. Esim. O. Menghin, main. T. s. 156 k. XIV: 20, s. 154.
 9. J. Sandreko, Die mittlere Steinzeit in Estland, ss. 274-275, 282-296.
 10. Birket-Smith, Geschichte der Kultur, s. 144.

kuva

muotoinen keuhkäärki, jonka ikäasemaa ei kuitenkaan voitane pitää varmana, koska löydösten joukossa on myöskin mesoliittista aikaa nuorempia esineitä. Mahdollista ei kuitenkaan liene, että alueella kuten esim. Hä-Baltiassa, missä limiötä ei esiinny muotona, olisi jäljitellyt luussa puumutuja. Meillä taas luumu on korvattu käytännöllisemmällä liuskella. - Toimen mahdollinen liuskekarkkimme esikura on voimut olla puu- tai kerätilastuilla haavoittavaksi tehty luu-, puu- tai sarvikärki, joka, kuten jo mainittiin, Indrekon arvelun mukaan palautuisi Magdalenien aikaan. Tähän voisi viitata useiden liuskekauhakarkkimme rombiomainen poikkileikkaus, ^{piirre, joka voi johtua myös puu muodasta.} (- Poikkileikkauksellaan epäsymmetriset liuskekauhakärjet, varinkin sellaiset, joiden poikkileikkaus lähenee kolmiota, voivat palautua taas sälekärkiin, kuten Ayräpää on esittänyt teoksessaan „Fornfynd från kyrkstätt och Esbo socknar” (s. 113). Sälekärjet juontavat alkunsa kaukan paleoliittisesta ajasta.

Tämän laueammin emme aijo tässä yhteydessä liuskekauhakarkkimme alkuperää käsitellä, koska tarkoituksemme on puuttua lausemykseen toisessa yhteydessä tarkommin ja selkeämpään. Mainitsemme vielä vain, että liuskekauhajissämme esiintyy sekä luisten että puisten esikurien piirteitä.

Suomessa on löydetty kiviesineitä ja sellaisia kappelmia on primitiivisiä, kakujuoksella pernaidennähti muodostettuja Suomusjärven tyyppiä kiviä kaksi (11864:3,5). Näistä toinen, selkeällä alkeellinen tasatalli, 11864:3, lähenee eteläkajalasta tyyppiä. Lattista, nelisivuisia tasatallia on niin ikään kaksi (11864:6, 11865:118). Ns. paikallista, tilapäistä tyyppiä olevia kiviä on yksi (11865:1), mikäli tällaisista voi yleensä käyttää nimitystä tyyppi. Kourutallia on yksi (11864:4), sekä tyyppiä, jota tietäkseni ei ole aikaisemmin tavattu esikurammin paikoittamme. - Kiviesineiden kappaleista ja rikouksista esineitä

1. R. Indreko, Die mittlere Steinzeit in Estland, s. 275 ja s. 294 k. 75:1.

Totteen mukaan on Muinais-Päijänne kuroutunut Pohjan-
lahdesta ennen litorina-aikaa¹ eli siis ankylosaikana. Tällöin
Päijänne peitti purtsi vetensä Heppijärvellä Pihlajputaan Muurajärvellä
jittin Hinkunangon laaksoa.² Litorina-kauden alussa puhkesi Muinais-
Päijänne eteläosassa Pankajärven kynnyks, jollein vedenpinta laski
n. 3 m, mikä lasku on todettu sedimenteissä Pihlajputaalla
saadun.³ Tällä ^{suurella} ~~suurella~~ sijaitsevat Pihlajputaan Muurajärven ja
Virtalan, Pielaveden Vääränvirtan ja Muuramen Muuramen kankaan
tyypilliset kampa-keramiikan aikaiset asuinpaikat. „Kuiville“ se jäi
n. v. 2000 e. Kr., jolloin Vuokkoski puhkesi ja Päijänne sai
nykyisen lasku-nomansa.⁴ Summassaerin asuinpaikan säkä saam-
me näin ollen myöhäisintään litorina-kauden alku eli ajan väli-
lönnähti ennen Pankajärven kynnyksen puhkeamista. Geologisestikin
siis nyt eiiltä oleva asuinpaikka ajoittuu eihärounneeseen aikaan.

Vilho Luoto

1. Fennia 43:5 s. 42. - Vrt. myös M. Sauramo, Suomen luonnon kehitys järjän-
destä nykyisaikaan, s. 178-179.

2. M. Sauramo, Maan T. s. 179.

3. Sama.

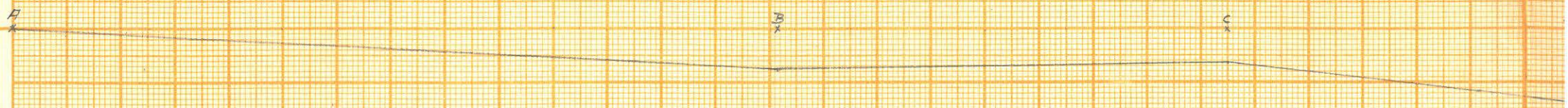
4. Sama.

Totrasen mukaan on Muinais-Päijänne kuroutunut Pohjan-
lahdesta ennen litorina-aikaa¹ eli siis anyyhusaikana. Tällöin
Päijänteen peitti purtti vetensä Heppijärvellä Pihlajputaan Muurasjärvenstä
jittin Hinkunangon laaksoa.² Litorina-kauden alussa puhkesi Muinais-
Päijänteen eteläosassa Pankajärven kynnys, jolloin vedenpinta laski
n. 3 m, mikä lasku on todettu sedimenteissä Pihlajputaalla
saadun.³ Tällä ^{suodella} sijaitsevat Pihlajputaan Muurasjärven ja
Virtalan, Piteveden Virranvirkien ja Muuramen Muuramen kankaan
tyypilliset kampa keraamien aikaiset asuinpaikat. "Kuiville" se jäi
n. v. 2000 e. Kr., jolloin Vuolenkoski puhkesi ja Päijänne sai
nykyisen lasku-uoman.⁴ Summassaerin asuinpaikan säilyneet jää-
mät näin ollen myöhäisintään litorina-kauden alku eli ajan väli-
tömiä ennen Pankajärven kynnystä puhkeamista. Geologisestikin
siis nyt eillä oleva asuinpaikka ajoittuu erikseen aikana.

Vilho Luoto

1. Fennia 43:5 s. 42. - Vrt. myös M. Sauramo, Suomen luonnon kehitys ja kaa-
desta myllyaikana, s. 178-179.
2. M. Sauramo, maasi T. s. 179.
3. Sama.
4. Sama.

A.4. 210x297 mm

EURAN PAPERI OY KAUPPIA

Saarijärvi, Tarvaala, Summa saari

Pinta profiili

1:200 (pituus)

1:100 (korkeus)

Piirt. V. Luho -48

